

Ovih dana saznali smo iz razgovora s viničkim župnikom prof. don Ilijom Drmićem neke nove pothvate u svezi sa žrtvama prigodom partizanske akcije na Aržano 27./28. svibnja 1944. Evo što nam je on rekao s nakanom da se objelodani na stranicama portala Zavičajnoga društva Zavelim.

Danas, 20. svibnja višečlana ekipa na čelu s Vicom Vukojevićem obavila je od 11 do 15,30 sati iskapanje dvaju grobova na lokalitetu Banića ograde, koji je katastarski na području općine Tomislavgrad (BiH), a posjedi su vlasnika iz Aržana, općina Cista Velika (Republika Hrvatska). Za ta dva groba zna se odavno i predaja ih povezuje s ubijenim i tu pokopanim Hrvatima u onim događajima partizanskoga zauzimanja Aržana 27./28. svibnja 1944. Bio sam nazočan sa susjednim aržanskim župnikom don Antom Čipčićem na samome početku toga čina od 11 do 12,30 sati, a potom sam se, obavivši neke dodatne poslove, ponovno vratio oko 14 sati i ostao gotovo sat vremena. Dok su vadili kosti poginuloga Hrvata iz jednoga groba, a iz drugoga groba netko je možda te posmrtno ostatke prenio u groblje još prije, šutio sam a u meni je nešto snažno molilo za ove pokojnike koje je smrt zatekla u ovom kraju. Molio sam i za nalogodavce i za egzekutore, kao i za sve koji su nevino stradali i koji su smaknuti bez suđenja. Pokušao sam se sjetiti nekih podataka iz tih vremena, o čemu sam slušao od nekih svojih sugovornika iz ovih krajeva prigodom prikupljanja podataka za vinički martirologij Drugoga svjetskog rata (martirologium viniensis), a i na temelju teksta o tim događajima Ivice Kozlice.

Nijemci su pokrenuli ratnu akciju na Drvar da bi uhitili Tita i sl., a partizanski odredi iz Sinja i okolice pripremili su napad na njemačka uporišta u kojima je ostao manji broj njemačkih i hrvatskih vojnih postrojbi. Napad na Aržano, koje je bilo pod vlašću Nezavisne Države Hrvatske (NDH), otpočeo je navečer 27. svibnja 1944., a izvele su ga snage Desete dalmatinske brigade i Mosorskoga partizanskog odreda, kao i prije mjesec dana kada su odbijene. Određeni broj branitelja NDH se izvukao, a veći se dio njih predao. Partizanska izvješća govore o 200 ubijenih domobrana i 130 zarobljenika. Zarobljenike su odveli do sela Podi koje je smješteno iznad Graba. Tu su ih većinu bez suđenja pobili i bacili u jamu blizu zaseoka Markovići. Pojedine su ubili tijekom putovanja od Aržana preko Kamenska, Voštana, Ljuti, Roža, Krivodola, Rude i Poda, a neke su usmrtili kasnije. Nekoliko ih je uspjelo pobjeći s jame. Sedmorica su se spasila, a Ante Tolić iz Druma, došavši do obližnjega sela, bio je ubijen. Dvojica preživjelih dali su svoje iskaze o osvemu ovome u ustaškom logoru u Imotskom, kao i civili Ljubomir Dujmić i Filip Šošić, a Anđa Ratković iz sela Dedići koji dan nakon zločina čuvajući ovce u okolici jame čula je jauke i dozivanje iz nje. Zapovjednici ovoga zločina 17. lipnja 1944. pohvaljeni su, a Deseta dalmatinska brigada proglašena je udarnom. U selu Rudi priređeno je slavlje 23. lipnja 1944. Mate Bilobrk, rođen 1920. god. u Splitu, a umro 1976. god. u Zagrebu, smatra se glavnim nalogodavcem ovoga zločina, što mu je donilo generalski čin u ondašnjoj Jugoslavenskoj narodnoj armiji (JNA).

Prisjetimo se

Na Uskrsni ponedjeljak 2001. god. otvoren je i blagoslovljen spomenik žrtvama Drugoga svjetskog rata u Dobranjama, među kojima se nalazi i 13 ubijenih Hrvata iz Vinice: Jure Grgić, Pere Urtić, Stipe i Stipan Jurčević, Dane Čalić, Ante Dudić, Stipe i Mate Čalušić, Ivan Bundović (Mirko i Frano Bundović nisu na spomeniku ali također su poginuli na istom mjestu), Mate Šiško i Petar Ćurković. Spomenik Pietà (Sućutna, Samilosna), djelo hrvatskoga kipara Josipa Bosnića iz Ciste Provo, postavljen u dijelu groblja i proširenoga i stalno obnavljanoga groblja koje je uokružuje obiju crkava. Sastoji se od grobnice, zatim podija na kojem je postavljen monumentalni kameni križ, a uz križ je skinuti Krist s jednom osobom koja ga drži na leđima, zatim emotivno tužna i veoma osjećajna za sve Kristova Majka, te apostol Ivan koji stoji stameno, svjedočki, ponosno. Poruka je više nego jasna! Iza ovoga čelnog dijela spomenika nalazi se brončana dvokrilna kapija s ispisanih 130 imena Hrvata od partizana poubijanih i bačenih u jamu na Podima nakon bitke u Aržanu od 27./28. svibnja 1944. Među tim imenima nalaze se i ona imena iz župe Vinice, čiji je život ugrađen u slobodu Hrvatske, kao i tolikih drugih Hrvata s prostora hrvatskih zemalja Bosne i Zahumlja. Za 192 Hrvata iz župe Vinice podignut je spomenik 2008. god. pokraj središnjega viničkog groblja na Trgu hrvatskih branitelja. Svečano je otvoren i blagoslovljen 8. kolovoza te godine. Njihova imena s kratkom biografijom objelodanjena su u najnovijoj knjizi s naslovom Župa Vinica. S vremenom će se utvrditi da ih je više bilo iz sela župe Vinice koji su poginuli u spomenutoj partizanskoj akciji oslobađanja Aržana ili pak nakon toga okršaja, a najvjerojatnije otkrit će se i neka nova imena Hrvata koji su branili svoju domovinu i smrtno stradali u blizini Aržana. Te nove stradalnike valjat će dodati na onaj spomenik u Dobranjama.